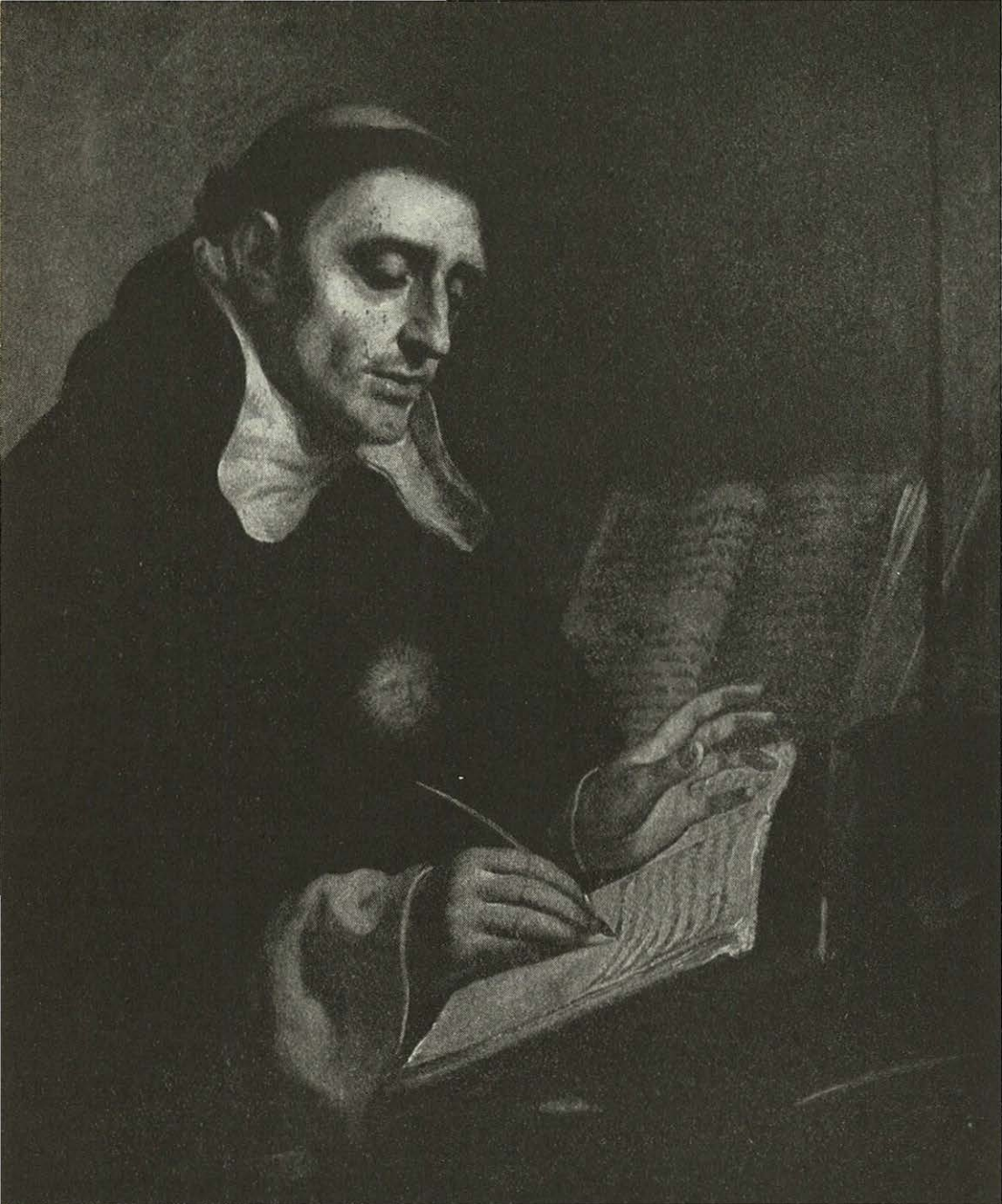

EMANUEL POCHE

SOUPIS
MOVITÝCH
PAMÁTEK
V PRAZE

Vyhláška č. 116/1959 ministerstva školství a kultury postavila podobně jako před třemi lety i loni Pražské středisko památkové péče a ochrany přírody před mimořádný úkol evidenčního soupisu památek. Avšak jestliže v předchozím případě šlo o památky nemovité, kde byla známa většina potřebných skutečností jak o charakteru objektů, tak o jejich dějinách, změnách, stavebním vývoji a růstu a kde především šlo o památky zjevné, takže rozsah úkolu bylo možno předem odhadnout, nyní, v případě soupisu movitých památek, se octly památkové orgány ve sféře naprosto neurčité. Je známo, že vědecký soupis památek, publikovaný kdysi Českou akademií věd a umění, jež vydala v letech 1895—1935 celkem 51 svazků, dotkl se vnitřní Prahy jen čtyřmi svazky, věnovanými stavbě a inventáři domu svatovítského, zatímco inventář ostatních objektů světských i církevních došel nesoustavného zveřejnění jen příležitostnými články a studiemi. A tak při této soupisné povinnosti, jejíž splnění stanovilo ministerstvo do konce roku 1965, stálo Pražské památkové středisko před problémem vlastními silami neřešitelným. A to nejen pro nedostatek personálního vybavení, ale i pro předpokládané obrovské množství soupisného materiálu, zabírajícího nejrůznější

obory lidské činnosti z posledních pěti století od malířství a plastiky až k nejdrobnějším artefaktům umění truhlářského, kovářského, zlatnického či knihařského a textilního. Památky ve vlastnictví či správě veřejné i soukromé nalézají se v prostorách úřadů, peněžních ústavů, institucí všech druhů, církevních objektů i obytných domů. Materiál různě uložený, z části veřejně vystavený, převážně však skrytý ve skladištích a skříních, někde jen laicky evidovaný, většinou však nikde nezachycený a hlavně odborně nezhodnocený, zejména ne z hlediska směrnic, které pro vypracování evidenčního seznamu movitých památek vypracoval Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze. Za tohoto stavu pokusilo se Pražské středisko žádat o pomoc Ústav pro teorii a dějiny umění ČSAV, který si v plánu práce pro nejbližší léta stanovil vědecký soupis památek Prahy jakožto akci navazující bezprostředně na Soupis uměleckých památek v českých krajích, jehož knižní vydání se právě připravuje. Avšak Ústav, jsa už od dřívějšíka vázán stejnou povinností ke Kanceláři presidenta republiky ve věci soupisu památek Pražského hradu, nemohl momentálně Pražskému středisku vyhovět. Dal však souhlas k tomu, aby jeho vedoucí pracovník na soupisu památek působil jako předseda komise, která náhradou za kolektiv pracovníků Ústavu pro teorii a dějiny umění ČSAV se ustavila ze specialistů jiných ústavů, kteří se k práci za souhlasu svých vedoucích dobrovolně přihlásili. Tak v polovině 1964 začala pracovat na seznamu movitých památek v Praze komise složená z dr. Em. Pocheho z ČSAV jakožto předsedy komise a specialisty na barokní plastiku i historický nábytek, dr. J. Blažkové a dr. J. Vydrové z Uměleckoprůmyslového muzea jako odbornic na památky textilní, dr. L. Urešové z Uměleckoprůmyslového muzea a dr. J. Hráského ze Státního židovského muzea jako specialistů na památky z oboru umělecky zpracovaných kovů, dr. J. Kropáčka z katedry dějin umění Karlovy university jakožto odborníka na gotickou plastiku a dr. A. Birnbaumové, významné pracovnice v oboru církevního umění a ikonografie. K hodnocení a určování památek novodobého malířství se uvolil ředitel Ústavu pro teorii a dějiny umění doc. dr. J. Neumann. Prom. hist. M. Miková a prom. hist. I. Šperling z Pražského střediska pořídili seznam památek v budovách úřadů a veřejných institucí spolu se skupinou externě zaměstnaných odborníků. Soupisná komise v první řadě zaměřila plán své práce na objekty církevní, chovající nejcennější movité památky vůbec, v druhé řadě pak vypracovala návod pro práci tzv. zpravodajů památkové péče, tj. dobrovolných laických pracovníků, kteří se uvolili za vedení památkových konzervátorů zjišťovat památky v obytných domech a informovat o nich prostřednictvím střediska soupisnou komisi. Na pomoc akci vydalo Pražské památkové středisko z podnětu občanů z Prahy 5 a Prahy 9 tištěnou výzvu o pomoc při evidenčním seznamu všem pražským občanům. Touto organizovanou akcí zřídilo si středisko nad jiné dobrý aparát k zmožení úkolu při mimořádném památkovém bohatství Prahy více než nesnadného. Kladné výsledky se vzápětí

Obraz sv. Tomáše Akvinského v kostele sv. Havla (2. pol. 17. stol.). Snímek: Jitka Janatková

projevíly hlavně v heuristické práci vlastní odborné soupisné komise, která se v půli r. 1964 zaměřila v prvé řadě na průzkum inventářů pražských kostelů. Již po půlroční práci, při níž probádáno zařízení dvaceti chrámů Starého i Nového Města, učiněna řada pozoruhodných nálezů a zjištění ze všech oborů umělecké práce. Zejména upřesněny a korigovány údaje nejrozličnějších publikací o mobiliáři pražských kostelů, Ekertovými „Posvátnými místy“ počínajíc a Pocheho průvodcem „Prahou krok za krokem“ končíc. Týká se to především oltářů, jejich součástí architektonických i plastické a malířské výzdoby, kde leckde rozpoznáno autorství uměleckých děl, dosud anonymních, a kde určen slohový i časový původ těchto objektů ve své skladbě většinou značně komplikovaných. Předbíhal bych řádnému, prameny a literaturou fundovanému publikování takových zjištění, kdybych zde chtěl nějak detailně vypočítávat výsledky průzkumu komise. Také zde není na to místo. Leckde detail zcela zapadlý a nepovšimnutý ukázal se být dílem prvořadého umělce. To platí jak o oltářních plastikách, tak o obrazech oltářních i volných. Dosud bylo zjištěno několik nepovšimnutých plastik pozdně gotických i některé obrazy, které po restaurování a detailním průzkumu ještě podstatně rozšíří znalosti o české malbě z rozmezí renesance a baroka a dále z přelomu baroka raného a vrcholného. Nových cenných zjištění bylo dosaženo v oblasti ikonografie, kde opraveny chybné údaje o tematické obrazů či soch.

Pochopitelně nejvíce objevů jest na poli umění užitého, kde nepřístupnost památek spolu s nedostatkem specializovaných odborníků způsobila veliké mezery v poznání uměleckých fondů. Až bude skončen průzkum a proveden evidenční seznam movitých památek v této oblasti uměleckého tvoření, bude naše společnost překvapena nesmírným bohatstvím, které se v Praze zachovalo. Porůznu se zjišťují významné kusy nábytku z nejrozličnějších období od poloviny 15. století do empiru a první půle 19. století a odhaluje se výtvarná komplexnost nábytkového vybavení interiérů některých sakristií, řešená významnými architekty období vrcholného baroka. Z jejich kredencí a skříní, bohatě řezaných či intarzovaných, se vynášejí na světlo kusy liturgického nádobí, často signované vynikajícími zlatníky pražské renesance, baroka i 19. století, unášející fantastičností kompozice i uměleckou a technickou vytríbeností formy i výzdoby, kde minuciózně tepané figurální motivy soutěží s miniaturami emailovaných destiček i s efektem klenotnického umění. Gotické monstrance, renesanční ciboria, barokní kalichy i ostensoria a relikviáře, i když často zmrzačeny ve svých podstavcích barbarskou státní konfiskací drahých kovů v době napoleonské, vytvářejí přehledný a ucelený vývoj zlatnické práce české z období pěti století. Jim po bok se staví práce kovářské ze 17. a 18. století, především složité cínové svícny, nádobky a konvičky, navazující na ony proslulé cínové křtitelnice doby gotiky a renesance. Podobně odhaluje a doplňuje průzkum i obsah díla kovářského a zámečnického, oněch fantasticky kutých mříží, konzol, ramen svícnu

i jejich podstavců, plátovaných gotických dveří, komplikovaných konstrukcí zámků, obalených kovanou, rytou i prolamovanou schránou, i ornamentálně různě tvarovaných závěsů dveří, klíčových štítů i přítuh. Vedle zlatnictví bude nejvýznamnějším přínosem průzkumu v oblasti církevních památek užitého umění obor textilní. Už dnes do stovek kusů jdoucí soupis paramentů ukazuje vysokou kulturu českého prostředí v 18. století, oplývajícího jak prostředky

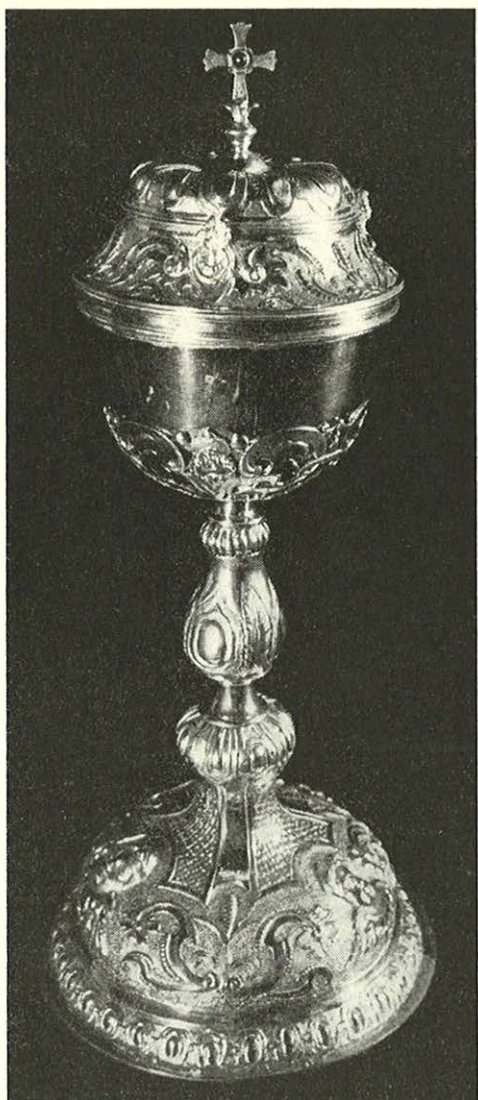
*Emailová limožská destička v kostele
P. Marie před Týnem, Francie, 16. st.
Snímek: Jitka Janatková*

hmotnými na opatření drahocenných brokátů zahraničních, především lyon-
ských, ale i vlašských a anglických pro tento účel, tak smyslem pro kvalitu
práce a nádherymilovnost, umělecky působivé vzory i eventuální další výzdobu
vyšívačskou. V tom jsou pražské chrámy nepřehlednou pokladnicí světové textilní
produkce barokní, již by se měla věnovat zvýšená péče konzervační, i pokud
jde o definitivní uložení jejich dokladů. Také v oboru krajkářství jsou tu ně-

*Emailová limožská destička v kostele
P. Marie před Týnem, Francie, 16. st.
Snímek: Jitka Janatková*

které nálezy, ač ne takové, jaké se původně očekávaly. Komise sleduje i památky umění knihvazačského a typografického, v kterémžto ohledu však ponechává detailní průzkum odborníkům z knihoven. Postupem soupisné práce nabývá na určitosti a vyhraněnosti obraz hmotné kultury pražské minulosti a rozšiřují se obzory připravující půdu pro vědecký soupis památek v Praze,

◀ *Monstrance z roku 1752 v kostele sv. Františka u křižovníků. Snímek: Jitka Janatková*

◀ *Ciborium z roku 1631 v kostele P. Marie před Týnem. Snímek: Jitka Janatková*

Kazule v kostele sv. Voršily, Francie, 18. st. Snímek: Jitka Janatková

který k vydání připravuje Ústav pro teorii a dějiny umění ČSAV. Až bude mít komise k dispozici výsledky průzkumu v civilních objektech, kancelářských i obytných, vykrystalizuje definitivní představa Prahy jako všestranné světové umělecké metropole, představa, která dosud spočívá jen na jejím nádherném panoramatu a velkolepé zástavbě.